

จากปัญหาพิษณุไพรถึงสังคม

..... ระพี สาคริก

ในช่วงประมาณปลายเดือนสิงหาคม 2537 ได้มีสื่อมวลชนรายหนึ่งโทรศัพท์ติดต่อขอสัมภาษณ์ผู้เขียนเรื่องนี้ และเพียงคำถามแรกก็กล่าวว่า **ต่างชาติเข้ามาชนเอาพิษณุไพรจากเราไปตั้งแต่เมื่อไหร่** ก็ทำให้เกิดความรู้สึกได้ถึงสิ่งซึ่งแฝงอยู่ในกระแสสังคมปัจจุบันและน่าจะแฝงอยู่ในคำถาม โดยที่กำลังเป็นปัญหาหนักหน่วงยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ อย่างน่าเป็นห่วง

สิ่งแรกที่รู้สึกสงสัยอยู่ในใจก็คือ **เหตุใดจึงหยิบยกเอาสิ่งดังกล่าวขึ้นมาตั้งเป็นประเด็นแรกของคำถาม** โดยเหตุที่ทราบว่าเป็นช่วงก่อนหน้านี้เพียงไม่กี่วันได้มีการจัดประชุมพิจารณาร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืชและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิบัตร จึงทำให้คาดการณ์ว่าคำถามดังกล่าวน่าจะมีผลสืบเนื่องมาจากสาระซึ่งพูดกันในที่ประชุมด้วย ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นจริง ในบรรยากาศการประชุมสัมมนาที่หมายถึงคงมีแนวคิดซึ่งมุ่งประเด็นเน้นไปยังปัญหา ที่มีคนต่างชาติเข้ามาชนพันธุ์พืชจากท้องถิ่นไปใช้ประโยชน์

ประกอบกับการที่ผู้เขียนได้มีโอกาสสัมผัสกับแนวคิดของคนไทยในลักษณะเช่นนี้ซึ่งมีเป็นจำนวนมากมาแล้วเป็นเวลานานพอสมควรจึงทำให้รู้สึกว่า **การที่มองด้วยความรู้สึกว่า คนต่างชาติเข้ามาชนเอาพันธุ์ไม้จากท้องถิ่นไปใช้ประโยชน์คือตัวปัญหา ก็คงอยู่บนพื้นฐานแนวคิดเดียวกันกับที่มีการกล่าวว่า เราไม่ควรนำพันธุ์ไม้ซึ่งผลิตได้และปลูกกันอยู่แล้ว ไปขายให้แก่คนชาติอื่น เพราะเกรงว่าเขานำไปปลูกแข่งกับเราในอนาคต**

เมื่อกล่าวมาถึงตอนนี้ ทำให้นึกถึงนิยายไทยในอดีตเรื่อง **ปู่โสมเฝ้าทรัพย์** ซึ่งน่าจะถือเป็นเรื่องที่ชวนให้เก็บมาคิดเอาไว้เตือนสติได้บ้าง แต่หากคนในสังคมซึ่งตกอยู่ในสภาพที่ขาดสติมีจำนวนมากขึ้น เรื่องราวต่าง ๆ ที่มีการผูกขึ้นโดยคนรุ่นก่อน เพื่อเอาไว้ใช้เตือนสติแก่เยาวชนคนรุ่นหลัง ๆ ก็คงค่อย ๆ ถูกมองข้ามไปโดยปริยาย อย่างเป็นธรรมชาติ

อนึ่ง จากคำถามแรกที่ว่า **ต่างชาติเข้ามาชนเอาพิษณุไพรไปจากเราตั้งแต่เมื่อไหร่** ผู้เขียนก็ได้ตอบไปทันทีว่า สิ่งดังกล่าวเป็นมาช้านานแล้วนับตั้งแต่มนุษย์เริ่มมีการเดินทางถึงซึ่งกันและกัน และหากไม่มองออกจากตัวเอง - เพียงด้านเดียวก็น่าจะเห็นว่า เราก็ไปเอาจากเขามาหลายชนิด เช่นต้นก้ามปูหรือจามจุรีซึ่งบางคนก็เรียกว่าต้นฉำฉาที่ปลูกและเห็นกันเต็มบ้านเต็มเมืองอยู่ในขณะนี้ โดยที่มีการโค่นทิ้งง่าย ๆ บ้าง ปล่อยให้ตายไปโดยขาดการบำรุงรักษาบ้าง ก็เป็นพันธุ์ไม้ที่เราไปนำมาจากแหล่งอื่น และยังมีอีกมากมายหลายชนิดซึ่งปรากฏอยู่ในชีวิตประจำวันของเราเองในปัจจุบัน แต่คนยุคนี้ซึ่งตกอยู่ในสภาพมองออกจากตัวเองมากขึ้นย่อมมองไม่เห็น จึงหลงอยู่ว่ามันเป็นของเรา

การที่เราเอาไปก็ดี และที่เราไปเอากลับมาก็ดี หากบุคคลผู้มองมีรากฐานเข้าใจถึงสังขารย่อมรู้ได้ว่าเป็นของธรรมดา แต่สิ่งซึ่งมีเงื่อนไขทำให้เกิดกันน่าจะอยู่ที่ว่า หลังจากที่เราเอามาไปแล้วได้นำไปให้ความสนใจศึกษาค้นคว้าเพื่อหาแนวทางในการใช้ประโยชน์อย่างจริงจัง ส่วนสิ่งซึ่งเรานำมานั้น แต่ก่อนก็ยังมองเห็นว่ามีการนำมาใช้ประโยชน์แม้ว่าจะยังไม่มีศึกษาค้นคว้าลึกซึ้งเช่นเขา เช่นการขยายพันธุ์ปลูกและใช้ให้ร่มเงาตามข้างถนน

เมื่อมาถึงปัจจุบัน ทั้ง ๆ ที่ได้มีการนำเอาเงินภาษีอากรมาใช้ในการศึกษาวิชาการให้ก้าวหน้าไปมากยิ่งขึ้น แทนที่จะมุ่งปฏิบัติในการศึกษาค้นคว้าและพัฒนาอย่างจริงจัง เพื่อนำเอาสิ่งซึ่งเรามีอยู่มาใช้ประโยชน์อย่างเป็นของเราเอง กลับคิดนាំมาเพื่อการค้าขายหาเงินกันเองโดยตรงเด่นชัดมากขึ้นดังจะพบกันได้ทั่ว ๆ ไปในขณะนี้ ส่วนการศึกษาค้นคว้าซึ่งมีวิถีทางที่มุ่งเน้นอยู่กับพันธุ์ไม้ท้องถิ่นอย่างจริงจัง กลับเปลี่ยนวิถีทางมาเป็นการใช้อำนาจบังคับปิดกั้นคนร่วมเกิดร่วมชาติและร่วมท้องถิ่นมิให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีรากฐานหยั่งลงลึกซึ่งถึงพื้นฐานที่เป็นสังขารของตนเองได้ จึงทำให้การพัฒนาสังคมยิ่งกระทำได้ก็ยิ่งสูญเสียความมั่นคงภายในรากฐานตนเองมากขึ้นทุกขณะ

จึงกล่าวได้อย่างชัดเจนว่า การที่คนต่างถิ่นมาเอาของท้องถิ่นไปนั้น หาใช่ตัวปัญหาที่แท้จริงไม่ จึงทำให้เกิดสภาพซึ่ง ยิ่งห้ามก็ยิ่งเกิดเป็นปัญหารุนแรงมากขึ้น แต่เป็นเพราะเราเองไม่อาจเข้าถึงพื้นฐานจริงของปัญหาดังกล่าว จึงทำให้คิดและมองปัญหาลับหัวกลับทางไปเสียทุกเรื่อง ทั้งนี้และทั้งนั้นเนื่องจาก ธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งจำเป็นต้องอยู่ร่วมกันในโลก ย่อมต้องมีการสัมผัสและเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างไม้อาจฝืนสังขารได้ จึงกล่าวแล้วได้ ไม่ว่าระหว่างคนในชาติเดียวกันหรือระหว่างชาติระหว่างภาษาก็ตาม

ดังนั้น เมื่อมีการสัมผัสกันและกันโดยที่รากฐานของแต่ละฝ่ายต่างก็เปิดกว้างหาหากัน น่าจะเป็นสิ่งช่วยให้การอยู่ร่วมกันบังเกิดสมดุลและบังเกิดความสุข หากด้านใดด้านหนึ่งมีการคิดในลักษณะที่ปิดตัวเอง สิ่งซึ่งคิดว่าน่าจะช่วยให้ตนและพรรคพวกอยู่ได้ ย่อมกลับเป็นฝ่ายมุ่งทิศทางไปสู่สภาวะสูญเสียเร็วขึ้นเรื่อย ๆ และยิ่งกว่านั้นหากยังไม่รู้สึกตัวและปิดต่อไป กว่าที่จะรู้ได้จริงก็อาจสายเกินแก้เสียแล้ว อย่างไรก็ตาม คนซึ่งตกอยู่ในสภาพดังกล่าวก็คงหาใช่ทั้งหมดไม่ ส่วนผู้ซึ่งมีรากฐานเปิดกว้างทำให้เห็นสิ่งที่ เป็นความจริงได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ก็หาใช่ว่าจะมีลักษณะเป็นผู้เอาตัวรอดไม่ เนื่องจากสังขารได้ระบุไว้ชัดเจนว่า สิ่งซึ่งเป็นของจริงของแต่ละคน มีอยู่แล้วในตนเองและถือเป็นสิ่งรู้ได้เห็นได้ตลอดจนปฏิบัติได้เฉพาะตัว

อนึ่ง ยังมีคำถามตามมาที่ผู้เขียนอีกว่า มีพืชอะไรบ้างที่เป็นสมุนไพร ปรากฏอยู่ในธรรมชาติของบ้านเราเอง ซึ่งก็ได้ตอบไปว่า ก่อนอื่นคงต้องตั้งคำถามก่อนว่า สมุนไพรนั้นใครเป็นคนกำหนด และมีไว้สำหรับใคร คำตอบซึ่งมองเห็นได้ไม่ยากนักสำหรับผู้ที่ไม่ลืมหูลืมตาไปก็คือ กำหนดขึ้นโดยคน และมีไว้สำหรับให้คนนำไปใช้ประโยชน์ ถ้าเช่นนั้นเราก็น่าจะตอบคำถามแรกได้ว่า พืชทุกชนิดที่ร่วมเกิดร่วมดำรงอยู่กับชีวิตคน ต่างก็อาจจะถือเป็นสมุนไพรด้วยกันทั้งนั้น จึงเพียงแต่ว่า สิ่งซึ่งคนรุ่นบรรพบุรุษของเราได้เคยรู้เคยปฏิบัติมาแล้ว หากชนรุ่นหลังไม่มองอย่างถูกต้องหรือปิดตัวเอง ทำให้ข้อมูลที่เป็นความจริงต้องสูญเสียไปอย่างน่าเสียดายเพราะการไม่ยอมทวนกลับไปทบทวน กับอีกด้านหนึ่งก็ยังมีพืชพรรณต่าง ๆ อีกหลายชนิดที่ปรากฏอยู่บนพื้นฐานของความหลากหลายซึ่งคนท้องถิ่นยังค้นหาข้อมูลและคำตอบใหม่ ๆ ไม่ได้ว่าจะนำไปใช้ประโยชน์อะไร แม้ชนิดซึ่งคิดว่าเป็นพิษเป็นภัย ก็คงเป็นเพราะยังไม่พบข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณที่เหมาะสมสำหรับนำมาใช้ให้บังเกิดประโยชน์ หรือยังไม่พบผลร่วมกับชนิดอื่น ๆ แม้ปัจจัยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งย่อมมีส่วนไม่มากนักน้อย สิ่งซึ่งกล่าวมาแล้วจึงน่าจะยืนยันได้อย่างชัดเจนว่า ทุกสิ่งทุกอย่างต่างขึ้นอยู่กับคนทั้งสิ้น

บุคคลผู้ซึ่งมุ่งคิดและมองว่า คนอื่นมาเอาของตัวไปใช้ประโยชน์ก็ดี มีความรู้สึกว่าเป็นพิษชนิดนี้เป็นประโยชน์ก็ดี หรือคิดอย่างจำกัดตัวเองว่าชนิดนี้ต้องใช้รักษาโรคเท่านั้นเท่านั้นก็ดี ส่วนเป็นความคิดที่ปิดตัวเอง แทนที่จะเปิดรากฐานตัวเองออกให้กว้างยิ่งขึ้นและลงมือปฏิบัติอย่างจริงจังด้วยความหวังที่จะได้เห็นความเจริญก้าวหน้าบนพื้นฐานอุดมการณ์อย่างแท้จริง และให้ความสนใจร่วมมือกับคนอื่นไม่ว่าคนในชาติเดียวกันหรือคนชาติอื่นภาษาอื่น โดยที่เห็นได้ลึกซึ้งว่า การปฏิบัติร่วมกันไม่ว่าเรื่องใดย่อมก่อให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และใครปฏิบัติได้อย่างจริงจังกว่า ย่อมนำความเจริญมาสู่งานที่ทำให้มองเห็นผลได้มากกว่า

อนึ่ง สังคมซึ่งคนรุ่นก่อนในขณะที่ผลกระทบจากวัตถุดิบยังไม่ทำลายรากฐานอย่างลึกซึ้งเช่นปัจจุบัน ยังคงอยู่ในหัวใจของเราผู้ซึ่งสามารถรู้และรับได้จนถึงขณะนี้ที่กล่าวว่า จงลงมือทำมากกว่าคิดแต่พูด และคนซึ่งมีนิสัยหุนหันกว่าทำก็มักมีแนวโน้มที่ชอบมองออกจากตัวเองออกไปว่าคนอื่น รวมทั้งสะท้อนภาพพฤติกรรมที่นิยมใช้อำนาจปิดกั้นเช่นเดียวกันกับลักษณะของการอิจฉาริษยาเพราะเกรงคนอื่นจะนำไปได้ดี ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนขัดแย้งกันกับหลักธรรมทั้งสิ้น ดังนั้น ภาพของการออกกฎหมายบังคับบุคคลอื่น หากตนเองขาดความจริงใจที่มีอยู่ในรากฐานอันถือเป็นสิ่งทำให้จิตใจเปิดกว้าง กฎระเบียบที่นำออกมาใช้ย่อมทวนกลับมาทำลายตัวเองให้เห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้นไม่เร็วก็ช้า แต่บรรดาบุคคลผู้ซึ่งเล่าเรียนมาสูง ๆ แทนที่จะมุ่งใช้ความรู้เพื่อการค้นคว้าวิจัยให้บังเกิดผลแก่สังคมอย่างจริงจัง กลับทวนมานิยมชมชื่นกับการกำหนดกฎหมายและใช้อำนาจบังคับกับคนซึ่งเกิดมาร่วมแผ่นดินเดียวกัน นับเป็นการสูญเสียอย่างใหญ่หลวงของสังคมที่เห็นได้ชัดเจน

หากในรากฐานของแต่ละคนสามารถเข้าได้ถึงหลักธรรมซึ่งชี้ไว้อย่างชัดเจนว่า **ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนขึ้นอยู่กับ-
คน** อีกทั้งเหตุและผลของสิ่งทั้งหลายล้วนปรากฏจาก **เงื่อนไข**ที่อยู่ในรากฐานของคนทั้งสิ้น กับอีกสิ่งหนึ่งของชีวิต
ซึ่งถือเป็นความจริงเช่นกันคือ **บนพื้นฐาน**ของดินย่อมมีมนุษย์แม้ในสภาพที่หลากหลาย แต่ก็ถือรากฐานผูกพันอยู่กับ**ทุกสิ่ง
ทุกอย่าง**แม้พันธู์ที่พันธู์สัตว์ที่ปรากฏการเกิดการตายร่วมกันและร่วมกับมนุษย์อยู่ในธรรมชาติ และไม่ลืมถึงสังขาร
อันถือเป็นพื้นฐานสำคัญคือ **การอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง**

การที่ชนชาติอื่นเข้ามาหาเราก็คือ กับอีกด้านหนึ่ง การที่เราไปหาเขาก็ดี หากนำเอาหลักต่าง ๆ ดังได้กล่าว
แล้วมาใช้เป็นพื้นฐานความรู้สึกเพื่อการสัมผัสย่อมเห็นได้ว่าเป็นสิ่งธรรมดาของโลกโดยแท้ แม้ภาพของการนำเอาสิ่ง
ใดไปใช้ประโยชน์ก็ถือเป็นธรรมชาติของมนุษย์ โดยบุคคลผู้ที่เข้าถึงและเข้าใจมนุษย์ได้อย่างแท้จริง **ตนเองย่อมไม่
ล้าจนในทุกวิถีทางของการดำเนินชีวิต** ซึ่งผู้ที่พึงมองเห็นโอกาสและช่องทางดังกล่าวแล้ว จำเป็นต้องเริ่มต้นจากการ
รู้และเข้าถึงความจริงซึ่งปรากฏเป็นเงื่อนไขอยู่ในรากฐานตนเองได้แล้วจึงมองเห็นได้ และบุคคลผู้มีความสมบัติเช่นนี้
ย่อมมีธรรมชาติที่ไม่มุ่งเน้นมองปัญหาไปยังผู้อื่นก่อนที่จะมองมายังตัวเองและปรับปรุงตนเองเป็นสิ่งสำคัญที่สุด แทนที่
ในหลาย ๆ จุดจะยังคงสะท้อนภาพให้เห็นกันได้ว่า **ใครจะออกกฎหมายมาปิดกั้นทำลายรากฐานจิตใจของใครก็ตาม
ทะเล้นให้โหมว่าอย่าให้มันมากระทบสิ่งซึ่งฉันเกี่ยวข้องอยู่ก็แล้วกัน** ย่อมทำให้เกิดภาวะขัดแย้งและตึงกันไปถึงกันมาจน
ลงเอยอะไรไม่ได้เป็นช่วง ๆ

สิ่งซึ่งน่าจะสรุปได้ชัดเจนและเบี ภาวะอันควรถือเป็นที่สุดของปัญหาก็คือ ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์นั่นเอง
ไม่เช่นนั้นแล้ว แม้ความคึกที่ให้มีร่างพระราชาบุญดินย่อมไม่เกิดขึ้น เพราะคู่ให้ลึกซึ่งจริง ๆ แล้วก็ไม่ได้อุ้มครองพันธู์
ที่หรือแม้พันธู์สัตว์ได้อย่างจริงจังหากเกิดจากข้ออ้างที่สืบเนื่องมาจากกิเลสของคน แต่บนพื้นฐานสังขารซึ่งปรากฏ-
การณ์ธรรมชาติของมนุษย์เป็นสิ่งที่สองชั่ว ดังนั้นเมื่อมีการออกกฎระเบียบ ในเมื่อมนุษย์ในกลุ่มที่เริ่มต้นมาจากกลุ่ม
อำนาจและผลักดันมาจนถึงขั้นมีร่างเกิดขึ้นแล้วย่อมสะท้อนภาพให้เห็นถึงแนวโน้มของกระแสซึ่งมุ่งใช้อำนาจกับเพื่อน
มนุษย์ในอีกชั่วหนึ่งซึ่งคล้ายว่าตนซึ่งควรถือเป็นฐานที่แท้จริงของสังคมแม้มองในด้านรูปวัตถุ ภาพของการทำลายพัน
ฐานตัวเองที่ปรากฏขึ้นในสังคม เช่นนี้จึงถือเป็นสังขารที่ท้าทายต่อการเรียนรู้ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นและนำไปสู่การละลด
ความเห็นแก่ตัวซึ่งเป็นเงื่อนไขที่แฝงอยู่ในรากฐานแต่ละคนลงไปได้เรื่อย ๆ อย่างเป็นธรรมชาติ ย่อมสามารถมอง
เหตุแห่งปัญหาที่แท้จริงและแก้ไขได้ในทุก ๆ เรื่อง..